

REFLECTIES

Het auteursrecht verkeert in een legitimatiecrisis. Deze constatering is de afgelopen jaren in hoog tempo een cliché geworden. Geen beleidsnotitie of beschouwing over het intellectueel eigendom lijkt de afgelopen jaren compleet zonder deze verplichte constatering, meestal gepaard aan de bewering dat het auteursrecht, ruim een eeuw oud, ‘ouderwets’ is ingericht en ‘gemoderniseerd’ moet worden. Zodra echter moet worden vastgesteld op welke onderdelen het auteursrecht dan wel ‘ouderwets’ is, of welke modernisering moet worden doorgevoerd, lopen de meningen sterk uiteen. Zoals bij veel clichés: de betekenis lijkt hol en voor de ondersteuning van elk willekeurig standpunt inzetbaar. Het is daarom de moeite waard eens stil te staan bij deze veel herhaalde bewering en de mogelijke achterliggende oorzaken. Door Erwin Angad-Gaur

LEGITIMATIECRISIS

INTELLECTUEEL EIGENDOM

In Nederland was in 2009 met name het rapport van de parlementaire werkgroep Auteursrecht (bestaande uit vier Kamerleden, onder wie de huidige staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven) een illustratief – en invloedrijk – voorbeeld. In het rapport constateerden de vier Kamerleden veelvuldig dat er sprake was van ‘een soort legitimatiecrisis’ van het auteursrecht. Men sprak over de noodzaak het auteursrecht te ‘moderniseren’ en stelde onder meer vast dat in het huidige tijdsgewricht het auteursrechtelijk beschermde werk naar de mening van de werkgroep ‘los moet worden gezien van de drager’. Vooral de laatste constatering leidde bij veel juristen tot het fronsen van de wenkbrauwen: het auteursrecht, onderdeel van

het intellectueel eigendom tenslotte, stond al vanaf zijn conceptie los van de drager. Wat was er nieuw of bijzonder aan die constatering? En hoe kon die constatering tot vernieuwde beleidsinzichten leiden? Dat het auteursrecht los staat van de drager was en is geen mening. Het is het fundamentele onderscheid tussen het intellectueel eigendom en het traditionele (fysieke) eigendomsrecht.

INFORMATIEMAATSCHAPPIJ

Toch is het nuttig juist bij deze constatering stil te staan. Het auteursrecht is wellicht moderner dan wij denken, juist om de hiervoor genoemde reden. Het eigendomsrecht op een schilderij staat los van het auteursrecht op dat schilderij; het eigendomsrecht op een exemplaar

van een boek of een cd staat los van het auteursrecht op de roman of de muziek. Het auteursrecht is een informatierecht: een recht dat bij uitstek van belang is in de huidige informatiemaatschappij, waar een informatie-economie heerst. Het eigendom van de fabriek is niet langer de essentie: het is het eigendomsrecht op de uitvinding, op het merk, op de bereidingswijze, op het liedje, de tekst of de afbeelding dat centraal staat.

Zoals in de fysieke economie eigendomsrecht van belang is om investeringen mogelijk te maken, zo is in de informatie-economie het intellectueel eigendom essentieel. Maar waarom dan toch een legitimatiecrisis? Vermoedelijk zijn er twee redenen. De eerste is het ontstaan van de informatiemaatschappij zelf en de voortdurende onzekerheid over de vraag hoe deze te reguleren.

‘De problemen zijn duidelijk, zoals zelfs de oplossingen redelijk voor de hand liggen.’

zijn, is de verplichting om toestemming van de oorspronkelijke maker te krijgen voor het gebruik van rechtendragend materiaal, voor iedereen dichterbij gekomen. Waar wij vroeger een vinyl langspeelplaat kochten waarvoor de perserij het auteursrecht (en het naburig recht) geregeld had, maken wij nu zelf kopieën en verspreiden die ook al jaren zelf. Waar wij vroeger naar de radio luisterden en boeken en tijdschriften kochten, maken wij nu zelf op ons blog, onze website en via tal van media beschermde werken (foto’s, teksten, muziek en films) openbaar. Het verkrijgen van toestemming dient daarbij plots door onszelf te gebeuren; een vaak lastige verplichting, vooral in die ge-

volledig vrij internet staan vaak kritisch tegenover ieder systeem van regulering en zijn soms zelfs van mening dat de enkele verplichting voor het gebruik van beschermde werken te moeten betalen een onacceptabele belemmering van de vrijheid van meningsuiting zou zijn. Voorstanders van strenge regulering daarentegen zouden het internet het liefst voorzien van verboden en individuele handhavingsmechanismen. Juist omdat deze discussie niet louter op het gebied van het auteursrecht plaatsvindt, maar ook op dat van terrorismebestrijding en de bewaking van overheidsgeheimen is het debat zwaar gepolariseerd geraakt. Een redelijk geluid (zoals voorstellen voor een ‘radiomodel’ of

De vraag hoe privacy en vrijheid van meningsuiting zich op het internet verhouden tot de noodzaak ook in de digitale wereld regels te stellen steekt telkens opnieuw de kop op en heeft zijn conclusie nog niet bereikt. Van de Wikileaks-affaire tot de recente NSA-kwestie (de massale privacy-schendingen door de Obama-regering) tot de verspreiding van gestolen eindexamenen in Nederland: hoe om te gaan met informatierechten in een wereld waarin informatie door ieder met voldoende technische kennis verspreid en ingezien kan worden, blijft een doorlopend vraagstuk. De tweede reden is nauw verbonden met de eerste: het auteursrecht is veel dichterbij de consument komen te staan, zoals dat voor het hele informatierecht het geval is. Nu iedereen ‘fabriek’ of ‘radiostation’ kan

vallen waar niet met een loket (zoals Sena of Buma) kan worden afgerekend, maar met individuele producenten of auteurs.

REDELIJK GELUID

Dat de makers van een product geld mogen en zelfs moeten kunnen verdienen aan het gebruik van hun werk, wordt door het grootste deel van de bevolking nog altijd als een logisch principe beschouwd. In die zin is van een legitimatiecrisis geen sprake. De inrichting van het systeem verdeelt echter de geesten. Het is vooral de uitvoering van het auteursrecht waarover een serieus debat gevoerd wordt en moet worden, een debat dat echter – en helaas – snel verzandt binnen de algemene discussie over regulering van het internet. Voorstanders van een

voor nadere maar beperkte verplichtingen voor providers) wordt al snel misverstaan en door beide ‘kampen’ als gevaarlijk weggezet, een ‘glijdende schaal’ waaraan maar beter niet begonnen kan worden.

Het wordt tijd die houding te veranderen. De problemen zijn duidelijk, zoals zelfs de oplossingen redelijk voor de hand liggen. Offline hebben wij gedurende vele tientallen jaren ook evenwichten gevonden tussen overheid en burger, tussen persvrijheid en verplichtingen van zorgvuldigheid, tussen maatschappelijk en individueel belang en tussen de belangen van rechthebbenden en consumenten. Ook op internet blijven mensen mensen. Het wordt tijd voor oplossingen in plaats van retoriek.